

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН
КАФЕДРА ДИТЯЧИХ ХВОРОБ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІV МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ МЕДИЦИНИ
(НЕМЕДИЧНІ ПРОБЛЕМИ В МЕДИЦИНІ)»**

23-24 лютого 2023 року

м. Запоріжжя

Редколегія:

Л. М. Боярська – завідувач кафедри дитячих хвороб ЗДМУ, кандидат медичних наук, професор;

І. Г. Утюж – завідувач кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ, доктор філософських наук, професор;

Ю. В. Котлова – кандидат медичних наук, доцент кафедри дитячих хвороб ЗДМУ;

Д. П. Сепетий – доктор філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

Н. В. Спиця – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ;

С. А. Козиряцька – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри суспільних дисциплін ЗДМУ.

С69

Соціально-етичні та деонтологічні проблеми сучасної медицини (немедичні проблеми в медицині) : зб. матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 лютого 2023 року). – Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. – 207 с.

Автори матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наданої у доповідях інформації й точність наведених цитат. Точка зору автора не завжди може співпадати з позицією редколегії.

<i>Федоренко О.О.</i>	РОЛЬ КІНЕМАТОГРАФУ В НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	160
<i>Федько О.Ю.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РОЛЬОВИХ ІГОР НА ЗАНЯТТЯХ З «УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)»	161
<i>Фурик О.О., Рябокони Ю.Ю., Саліонов В.О.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МЕДИЧНИХ ФАХІВЦІВ	162
<i>Філіпенко І.І.</i>	ПІДГОТОВКА ТА САМООРГАНІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛІСТА-ІНОЗЕМЦЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ	163
<i>Якутіна Т.Г.</i>	ФАКТОР ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ – ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН ОНЛАЙН В ЗДМУ	165

СЕКЦІЯ 7.

МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

<i>Вітюк І.К., Власюк К.А.</i>	СТРАХ СМЕРТІ В УМОВАХ ВІЙНИ	167
<i>Власенко Ф.П.</i>	СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	169
<i>Гарбар Д.Ю.</i>	ВІЙНА І ВІДЧУТТЯ РУЙНАЦІЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ	171
<i>Кандибей В.К.</i>	ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЛОГОТЕРАПІЇ В.Е.ФРАНКЛА ПРИ ПРОВЕДЕННІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ	173
<i>Левченко С.В.</i>	ДІАЛЕКТИКА ВІЙНИ: СТРАХ/ВІДВАГА, ВТРАТИ/НАБУТТЯ, ВОРОГИ/ПОБРАТИМИ	176
<i>Логвиненко М.В.</i>	МЕДИЦИНА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	178
<i>Коваленко М.В.</i>	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	179
<i>Ковтун Н.М., Ковтун Ю.В.</i>	СМІХ ЯК МЕХАНІЗМ ЗБЕРЕЖЕННЯ СЕБЕ В УМОВАХ ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРНЕТ-МЕМІВ)	181
<i>Корсак К.В., Корсак Ю.К.</i>	ІНФОГРАФІЧНА НООПРОПОЗИЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	183
<i>Овчаренко Л.С., Чакмазова О.М., Вертегел А.О., Редько І.І., Андрієнко Т.Г., Кряжев О.В., Самохін І.В.</i>	ВИКЛИКИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ЛІКАРЯ-СПЕЦІАЛІСТА В УМОВАХ ВІЙНИ	185
<i>Старчук Є.О.</i>	ЛІКАР В УМОВАХ ВІЙНИ – МІЖ ЖИТТЯМ ТА СМЕРТЮ	187

СЕКЦІЯ 8.

МАЙБУТНЄ МЕДИЦИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ ПРОГНОЗУВАННЯ

<i>Андрюкайтене Р., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Олексенко Р.І.</i>	ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ МЕДИЦИНИ У КИТАЇ	189
<i>Бутченко Т.І.</i>	ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФІЛОСОФІЇ В УМОВАХ ВІЙНИ	191

<i>Дудченко С.А.</i> ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІЗІОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА	191
<i>Іванькова Н.А.</i> АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТІВ/ПРОВІЗОРІВ- ІНТЕРНІВ У КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ	194
<i>Крупа А.Г., Воронкова В.Г.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЧАТ-БОТІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЦИФРОВОЇ МЕДИЦИНИ КИТАЮ ТА США	194
<i>Мар'єнко В.Ю., Воронкова В.Г.</i> НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ В ЕПОХУ ВЕЛИКИХ ДАНИХ	196
<i>Павленко Н.В.</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В МЕДИЧНІЙ СФЕРІ	198
<i>Пацера М.В., Стець В.Р.</i> СУЧАСНИЙ ЛІКАР ТА/АБО ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	199
<i>Слюсарь М.Ю., Воронкова В.Г.</i> ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЯХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ	200
<i>Тіткова О.Ю.</i> РОЗДУМИ ПРО МАЙБУТНЄ МЕДИЦИНИ	202
<i>Утюж І.Г., Попазова О.О., Макєєва Л.В., Алієва О.Г., Громоковська Т.С., Потоцька О.І.</i> ЦИФРОВА КРАЇНА В МЕДИЦИНІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	203
<i>Череп А.В., Воронкова В.Г., Череп О.Г.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ МЕДИЦИНИ НА РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ	204

(зокрема, право інших людей, громадян України на життя). Російська Федерація є державою, яка використовує в якості національної ідеї російський моноетнічний націоналізм, посилений ксенофобськими уявленнями про вороже оточення навколо кордонів своєї країни. Спробою легітимації насильства Російської Федерації проти України стали «гуманітарні приводи», які за допомогою російської пропаганди начебто виправдовують вторгнення.

Серед цих імперських пропагандистських наративів найбільш поширеними є «боротьба з фашизмом в Україні», «протидія київському режиму, який утискає російськомовне населення», тощо. Таким чином, уявлення про справедливість руйнуються під впливом викривлених інтерпретацій військових подій. Руйнівні наслідки війни проявляються не тільки у людських жертвах і територіальних втратах, а й в екзистенціальному усвідомленні своєї самоті людьми, які опинилися від впливом театру військових дій, адже складовою війни, зокрема ідеологічної, є завдання послабити не лише фізичні, а й моральні сили супротивника.

Список використаних джерел

1. McLuhan, Marshall/ Powers, Bruce R.: The Global Village. Der Weg der Mediengesellschaft in das 21. Jahrhundert. 1995.
2. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія / Борис Олександрович Парахонський, Галина Михайлівна Яворська. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
3. Поліщук О. Симулякризація як один з головних принципів сюжетотворення альтернативно-історичних сценаріїв. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015. № 11. С. 194–200.
4. Путін назвав причину війни проти України [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-putin-voyna-prychyna/32192881.html>
5. Словник української мови: в 11 томах. Том 1. Київ : Наук. думка, 1970. С. 669.
6. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, Київ : наук. Думка, 1973. С. 712.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЛОГОТЕРАПІЇ В.Е.ФРАНКЛА ПРИ ПРОВЕДЕННІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ВІЙНИ

*Кандидебей Вероніка Костянтинівна,
старший лаборант кафедри внутрішніх хвороб 1 та
симуляційної медицини,
Запорізький державний медичний університет
Науковий керівник: доктор філософських наук,
професор Утюж І.Г.*

Актуальність: збройний конфлікт на території України призводить щоденно до страшних невинних наслідків. Кожного дня руйнуються сотні життів, домівок, люди втрачають усе те, що було важливим для них. В умовах тотального спустошення й трагічних втрат, ми, як лікарі, маємо відшукати те, що попри все буде точкою опори, допоможе в реабілітації жертв військової агресії, надасть сили після всього пережитого жити далі, продовжувати свою місію на цій землі. Метод логотерапії В.Е.Франкла є одним із найефективніших у подоланні життєвих криз, перемозі сили духа над життєвими обставинами.

Мета: вивчення та опрацювання науково-теоретичного доробку В. Е. Франкла, використання логотерапевтичних технік у допомозі в подоланні наслідків впливу військового конфлікту на людину.

Матеріали та методи: матеріалами нашого дослідження були відомі книги Віктора Емілія Франкла: «Людина в пошуках сенсу», «Лікар і душа», «Воля до сенсу», «Сказати життю «Так!»: психолог у концтаборі», відеосюжети з інтерв'ю видатного лікаря, його висловлювання, лекції щодо використання методу логотерапії у сучасному світі, підручник – «Основи реабілітаційної психології. Подолання наслідків криз».

Отримані результати:

Віктор Франкл – австрійський психолог, психіатр, невролог та філософ. Він заснував третю віденську психологічну школу, після 1-ї - Фрейда та 2-ї - Адлера. Ця видатна, знакова особистість відома також як творець логотерапії – методу екзистенційного аналізу, який може бути визначений як феноменологічно особистісно-орієнтована психотерапія, що ставить своєю метою допомогти людині вільно та повно проживати своє життя, вийти на автентичні установки та актуалізувати власну відповідальність по відношенню до власного життя і світу.

Логотерапія була створена Віктором Франклом ще в часи мирного віденського життя. Але найбільшого розвитку та підтвердження основних своїх положень знайшла під час перебування свого автора в умовах концентраційних таборів: Терезієнштадті, Аушвіці, Тюрхаймі та Дахау.

Повернувшись у 1945 році додому, Віктор Франкл впав у відчай, адже тут його чекала звістка про смерть його найближчих людей: дружини, батьків, братів, більшості друзів. Цей трагічний досвід став філософсько-емпіричною основою для створення нового методу екзистенціальної психотерапії [1].

Об'єктивний погляд на страждання, які відчуває людина, допомагає вижити в складних умовах. В. Франкл, який пройшов крізь пекло концтаборів, прийшов до найважливішого висновку про те, що навіть у найабсурдніших, найтяжчих і нелюдських умовах життя не безглузде, і навіть страждання має сенс. Саме це розуміння й лягло в основу метода логотерапії. «Саме в тих випадках, коли людина стикається з нестерпною і неминучою ситуацією, коли вона має справу з долею, яку неможливо змінити, наприклад, із невиліковною хворобою, стихійним лихом або втратою близької людини, їй надається шанс здійснити найвищу цінність, досягнути найглибший сенс – сенс страждання. Бо найважливіше – це наше відношення до страждання, відношення, завдяки якому ми приймаємо це страждання, беремо його на себе» [2].

Тобто ми – лікарі, повинні допомогти нашому пацієнту попри найстрашніші втрати, відшукати новий сенс, який буде його підтримувати, допомогти у створенні певних нових координат можливостей, відшукати певну ниточку, за яку може вхопитися людина, щоб вирватися з пастки порожнечі та спустошеності.

Особливо глибоко В.Франкл вивчав психологію депресій і самогубств. Ця тема не втрачає, на жаль, своєї актуальності й на сьогоднішній день і дедалі більше набуває обертів у наш непростий час.

В одному зі своїх інтерв'ю Віктор Франкл згадував, що під час свого перебування в концентраційному таборі Аушвіц він мав дискусію з двома чоловіками, які задумали здійснити суїцид, бо втратили будь-яку надію на краще життя та спасіння. У той момент Віктор Франкл задав їм одне питання: «Можливо, якщо ви не очікуєте нічого від життя, саме життя очікує чогось від вас?» І тут один із в'язнів згадав про доньку, яка так сильно його любила та чекала на нього вдома, а інший згадав про те, що він почав писати підручник із географії та ще не завершив розпочату справу. Після того, як в'язні усвідомили це, вони змінили свою думку та зрозуміли, що треба боротися, не здаватися, не опускати руки та жити попри все [2].

Франкл прагнув активізувати людське начало кожного хворого, позиціонує себе, як «лікар, що турбується про душу». Важливо, що Віктор Франкл не відмовлявся від релігії, як більшість тогочасних вчених, а, навпаки, був глибоковірною людиною і вважав, що «ціль психотерапії – зцілення душі, а ціль релігії – спасіння душі» [1].

Сьогодні в Україні спостерігається суттєве зростання самогубств. За даними державного комітету статистики України [3], протягом останніх двох років відбувається 20-22 самогубства на 100 тисяч населення. Україна посідає за цим показником третє місце серед країн Європи. [4]. Окрім цього актуальність тематики самогубств виходить на перше місце й в часи повномасштабної війни, коли людина зустрічає все.

Якщо людина знаходить сенс свого життя, то вона починає відчувати цінність кожної хвилини, і навіть, переживаючи трагедію, має змогу завдяки внутрішнім ресурсам, відчуттю власного призначення на цій землі, прагненню до реалізації певної мети, перетворити трагедію на власний тріумф і перемогти відчай. Але людині треба зрозуміти, заради чого або кого, для чого або кого це все в кінцевому підсумку? Якщо вона не має розуміння для чого всі страждання, труднощі, втрати на її шляху, тоді їй значно легше залишити це життя, перестати боротися та чинити опір труднощам, і саме тоді в думках такої людини й з'являється думка про суїцид [2].

Віктор Франкл у своїх роботах наголошує на тому, що життя людини базується на 3-х основних принципах, що допомагають людині вижити та перемогти труднощі: сенс життя, сенс кохання, сенс страждання.

За Франклом, існують такі способи здобуття сенсу: 1) дії, спрямовані зовні, наприклад, творча діяльність (цінності творчості); 2) переживання, відчуті людиною (цінності переживань і любові); 3) певна особиста позиція стосовно долі і подій, які людина неспроможна змінити: невиліковна хвороба, невиліковна втрата, термінальний стан, смерть (цінності відносин) [5].

Лікар Франкл бачив, як помирили люди, що втратили віру у майбутнє, внутрішні переживання і розчарування викликають хвороби. Найстрашнішим є довести себе до стана: «Мені нічого чекати від життя» [1].

Відомий психотерапевт стверджував, що у людини можна відібрати все, окрім одного: останньої волі людини – вибрати своє ставлення до будь-яких обставин, вибрати власний шлях.

Франкл і з власного досвіду, і з досвіду своїх товаришів зробив висновок, що людина може витримати будь-який фізичний і душевний біль, пережити найважчі випробування та, навіть під загрозою смерті, не втратити своєї людяності. Людський дух є всесильним [1].

Неможливо лікувати щось одне, вибірково: тіло або душу, слід завжди застосовувати комплексний підхід у лікуванні та реабілітації пацієнтів, інакше не буде повного вилікування та успішного подолання хвороби та покращення душевного стану пацієнта. Без покращення саме душевного стану пацієнта та налаштування його на радісні емоції, а не на негатив, ми знову ж таки створюємо порочне коло: фізично людина завдяки медикаментозному лікуванню на деякий час стає знову здоровою, почуває себе добре, а згодом, через пригніченість та відчуття спустошеності, погані, депресивні думки та небажання жити й боротися, така людина знову починає хворіти.

На переживання ситуації чи події впливають особистісні характеристики людини.

Особистісні характеристики людини та соціальні чинники визначають, як завершиться ситуація – дистресом чи адаптацією й особистісним зростанням. Якщо не вдається адаптуватися до ситуації через збільшення втоми, розчарування, погіршення умов тощо, то психічні ресурси зменшуються, людина виснажується. За умови сприятливого вирішення ситуації і цілеспрямованого подолання проблем психічне здоров'я поліпшується.

Психічні ресурси у важких ситуаціях виснажуються пропорційно зростанню втоми фізичному та психічному травмуванню; й обернено пропорційно стосовно професійної підготовленості й готовності до виконання завдань завдяки сформованості базових психофізичних якостей, вмінню доволно входити в оптимальний стан і відновлюватися.

Етапи переживання втрати:

1. Первинної взаємодії з втратою (шок; неможливість повірити в те, що сталося; усвідомлення і прийняття події. 2. Горювання. 3. Одування (прощання-відпускання і відокремлення-реконструктуризація).

Дослідники [6; 7; 8] поділяють симптоми переживання втрати на типові та патологічні.

Типові симптоми переживання втрати: 1. Порушення сну. 2. Втрата або збільшення ваги. 3. Дратівливість. 4. Порушення здатності до концентрації уваги. 5. Втрата інтересу до новин, роботи, друзів, захоплень, церкви тощо. 6. Пригніченість. 7. Відчуття втоми, апатія. 8. Відчуження, прагнення до усамітнення. 9. Плач. 10. Почуття провини, самозвинувачення. 11. Суїцидальні думки. 12. Застосування снодійних та заспокійливих засобів. 13. Ототожнення з померлим (у разі втрати близької людини) або відчуття її присутності.

Можливі патологічні вияви втрати: 1. Тривале переживання горя (до кількох років). 2. Відсутність вияву страждань упродовж двох і більше тижнів. 3. Важка депресія, що супроводжується безсонням; постійне напруження, самозвинувачення. 4. Поява хвороб психосоматичного характеру, таких як: виразковий коліт, ревматичний артрит, астма. 5. Зміна чутливості, іпохондрія. 6. Надмірна активність, як захист від болю втрати; ворожість, спрямована проти конкретних людей. 7. Повна зміна стилю життя. 8. Стійкий брак ініціативи. 9. Слабко виражені емоції; різкі перепади настрою від страждань до самовдоволення впродовж коротких проміжків часу; зміна ставлення до друзів і родичів. 10. Дратівливість. 11. Небажання контактувати, відхід від соціальної активності. 12. Схильність до самоізоляції. 13. Розмови про суїцид, бажання з усім покінчити.

Втрата близьких людей - це найтрагічніші події в житті будь-якої людини.

Серед учасників бойових дій і серед вимушених переселенців багато тих, хто пережив втрату близьких людей. Багато з них спочатку не відчували всієї глибини цієї втрати. У деякого такий стан тривав упродовж тижнів або навіть місяців. Подібна реакція - нормальна в умовах воєнних конфліктів, коли на людину одночасно впливає кілька травмувальних подій.

Якщо людина не може конструктивно пройти стадію горювання, то це не тільки призводить до витіснення переживань, але й може стати причиною хвороби чи смерті [4].

Висновки:

1. Головним у процесі реабілітації людини є її комплексний характер, коли до процесу лікування ми, як лікарі, залучаємо не тільки фізичну, але й, в першу чергу, психічну сторону особистості.

2. Метод логотерапії В.Е.Франкла є одним із найефективніших для створення всередині людини певної точки опору, що допоможе їй уникнути в майбутньому фатальних наслідків, таких, як самогубство та відшукати нові сенси свого життя.

3. Сенс життя – це не щось єдине, монументальне, втрачаючи яке, людина втрачає себе, це безліч багатограних моментів, речей, нюансів. Людина не може розчинитися в чомусь одному, бо, втрачаючи родину, роботу, улюблену справу, вона втрачає весь свій всесвіт, їй не має для чого або для кого жити далі.

4. Ми бачимо, зважаючи на страшні трагедії, що відбуваються кожного дня: Ірпінь, Бородянка, Буча, Харків, Херсон, Київ, Запоріжжя, Миколаїв, Одеса, Дніпро, безліч маленьких містечок і сіл нашої нескореної країни, що певна сила, певний шлях, нереалізований потенціал рятує одну людину в, здавалося б, найбезнадійнішій ситуації, а інша гине. Чому? Що нас тримає на цій землі? У кожної людини своє, певне, особливе призначення, що рятує її, веде по життю. І це, ніби підтвердження теорії Віктора Франкла, що кожна людина має свій унікальний сенс, свій шлях.

5. Ефективність логотерапії була доведена в попередженні та нейтралізації криз і посткризовій роботі; вона виявилася дуже дієвою в профілактиці депресії, агресії і суїцидальної поведінки, а також в усуненні неврозів.

Список використаних джерел

1. Чир С. Віктор Франкл: Той, що знайшов істину.... // «Експеримент». Режим електронного доступу: <https://samorozvytok.info/content/viktor-frankl-toy-shcho-znayshov-istinu>

2. Відеоінтерв'ю з Віктором Франклом. Режим електронного доступу: <https://web.archive.org/web/20070818045201/http://www.viktorfrankl.org/e/audioE.html>

2. 3 .У Черкасах науковці підняли проблему суїцидальних тенденцій // Українські національні новини. – 06.10.2016. URL: <http://region.unn.ua/uk/news/80238-n-481>

3. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. – Київ, 2018. – 208 с.

4. Н. Ф. Каліна «Логотерапія». Режим електронного доступу:

5. <https://pidru4niki.com/19140218/psihologiya/logoterapiya>

6. 6 .Frankl V. The Doctor and the Soul: From Psychotherapy to Logotherapy / Viktor Frankl. – London : Souvenir Press, 2012. – 272 p. (переклад з англійської Любомира Шерстюка).

ДІАЛЕКТИКА ВІЙНИ: СТРАХ/ВІДВАГА, ВТРАТИ/НАБУТТЯ, ВОРОГИ/ПОБРАТИМИ

*Левченко Євгенія Вікторівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

У характеристиці російсько-української війни використовується різне датування. Для когось війна почалась 24 лютого 2022 року, для інших вона триває з 2014 року. Але, якщо вдатися до історії відносин, то війна триває вже не одне століття, за яких відбулось багато зlodіянь: крадіжка назви (Русь), крадіжка історії (коли московія стверджує, що її історія – це історія Київської Русі, Володимир (русский князь?) і Анна Ярославівна «русская княжна»?), крадіжка територій, заборони використання національної мови і багато іншого. Проте саме друге десятиліття ХХІ ст. виявилось трагічним періодом і водночас унікальним шансом, що дало можливість самоствердитись українській нації і показати всьому світові, що ми не складова недоімперії, не країна якоїсь держави, а самостійна, соборна і незалежна держава. Так, нам всім страшно і на фронті, і в тилу, ми не готувались до такого протистояння, але саме ця «межова ситуація» показала, що зараз, як ніколи, українці є єдиними у своєму прагненні до перемоги. Війна поєднує в собі як страх, жах, відчай, так одночасно розкриває те приховане в людині, про що в мирний час було прихованим, а саме: відвага, здатність швидко приймати рішення і брати за них відповідальність. Ті, хто вчора були юнаками, за декілька днів перетворюються на воїнів.

Війни, протистояння, мирні угоди супроводжують всю історію людства. І війна являє собою складне суспільно-політичне явище, яке, перш за все, спрямоване на розв'язання суперечностей, що виникають між державами, народами, націями та іншими соціальними групами. Ця боротьба, як правило, передбачає збройне протистояння, що відбувається у формі бойових дій між збройними силами. Якщо одна із сторін починає збройне протистояння щодо іншої, то треба називати речі своїми іменами, а не ховатись за різними назвами, до прикладу, «Спеціальна военная операція», що нагадує Орвеллівське «Війна – це мир, свобода – це рабство, нещасття – це сила» [2, с.8]. Створене російською пропагандою бачення світу і відносин спотворює дійсність до непізнаваності, війна ведеться проти цивільного населення, бомбардування критичної